

prin cunoștința cea în chipul Făcătorului său” (Col 3, 10), Domnul Iisus Hristos, Care te-a ales spre slujirea Lui și te va face desăvârșit prin mila Lui și te va întări ca să-I faci voia și te va păzi de cursele Satanei. El te va învăța cunoașterea Lui și te va întări în nădejdea Lui, și te va învrednici de împărăția Lui și de slava Lui, împreună cu toți sfinții care I-au împlinit voia. Amin.

**Introducere, traducere și note de
Ieromonah Agapie CORBU**

Cartea treptelor, Despre supunerea trupului (Memra a 29-a)

Introducere

Cartea treptelor (ܟܬܒܬܐ ܕܡܫܩܬܐ – *ktaba d-masqata*), una dintre cele mai importante scrieri din patrimoniul patristic siriac timpuriu, a fost compusă în limba siriacă de un autor anonim în secolul al IV-lea în Mesopotamia. El era un povățuitor duhovnicesc al comunităților proto-monahale (*bnay qyama*) din acea zonă. Autorul prefetei la *Cartea treptelor*, scrisă mai târziu, îl consideră pe autor „unul dintre ultimii discipoli ai apostolilor” și, în același timp, „unul dintre primii scriitori în limba siriacă”¹. Aceste afirmații nu pot fi încă confirmate prin comparație cu alte surse din acea perioadă, dar ele indică prestigiul și autoritatea de care se bucura această lucrare chiar înainte de secolul al VI-lea². Un indiciu important în sprijinul acestei ipoteze poate fi însă stilul scrierii, care seamănă cu cel al Părinților

¹ *Liber Graduum*, (ed.) Michael KMOŠÓ (Patrologia Syriaca, vol. III), Paris, 1926, coll. 3.

² Cf. A. GUILLAUMONT, “Liber Graduum”, în *Dictionnaire de Spiritualité* vol. 9, fasc. LXI, Beauchesne, Paris, 1976, coll. 750. Given that the oldest manuscripts of the *Book of Steps*, dating from the 6th-7th centuries, also contain this Prologue, it seems that its author, who is also anonymous, most likely lived before the 6th century.

Apostolici³. Titlul colecției, *Cartea treptelor* sau *Liber Graduum* – așa cum este cunoscută în mediul academic – nu aparține autorului, ci copiștilor ulteriori. Cartea în ansamblu este o interpretare a poruncilor Domnului din Vechiul și Noul Testament.

Memra a 29-a dezbate tema ascezei trupești și lăuntrice, pusă în practică prin voința proprie. O minte educată conform principiilor Evangheliei nu se lasă stăpânită de dorințele dezordonate și împătimate ale trupului, ci îl disciplinează și îl face să acționeze în consecință. Autorul subliniază relația dintre diferitele tipuri de post și plăcerile care distrag omul de la acesta, din cauza imboldurilor pătimase care s-au înrădăcinat în natura umană încă de la Cădere. În același timp, autorul subliniază importanța smereniei – una dintre cele mai importante virtuți pentru cei care caută desăvârșirea – și atrage atenția asupra pericolului reprezentat de obișnuința cu textele liturgice, pe care creștinii le repetă adesea în mod mecanic, tipiconal, fără sensibilitate și participarea omului lăuntric.

Introduction

The *Book of Steps* (ܟܬܒܬܐ ܕܡܫܩܬܐ – *ktaba d-masqata*), one of the most important writings in the early Syriac Patristic heritage, was composed in Syriac by an anonymous author in the 4th century in Mesopotamia. He was a spiritual guide to the proto-monastic communities (*bnay qyama*) in that area. The author of the preface to the *Book of Steps*, written later, considers the author to be “one of the last disciples of the apostles” and, at the same time, “one of the first writers in Syriac”. These statements cannot yet be confirmed by comparison with other sources from the period, but they indicate the prestige and authority enjoyed this work even before the 6th century. An important clue in support of this hypothesis, however, may be the style of the writing, which resembles that of the Apostolic Fathers. The title of the collection, *The Book of Steps* or *Liber Graduum* – as it is known in the academic milieu – does not belong to the author, but to later copyists. The book as a whole is an interpretation of the Lord’s commandments in the Old and New Testaments.

³ O traducere în limba română, în: *Scrierile Părinților apostolici*, traducere, note și indici de Preot Dr. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1995.

The 29th *Memra* discusses the topic of bodily and spiritual asceticism, put into practice through one's will. A mind educated according to the principles of the Gospel does not allow itself to be ruled by the passionate desires of the body, but disciplines it and makes it act accordingly. The author highlights the relationship between different types of fasting and the pleasures that distract man from it, due to the passion-driven stirrings that have become ingrained in human nature since the Fall. At the same time, the author emphasizes the importance of humility—one of the most important virtues for those who seek perfection—and draws attention to the danger of becoming accustomed to liturgical texts, which Christians often find themselves repeating mechanically, typiconally, and without sensitivity and participation of the inner man.

Traducere⁴

1. „Îmi chinuiesc trupul meu și îl supun robiei – zice Pavel –, ca nu cumva, alora propovăduind, eu însumi să mă fac netrebnic” (1 Cor. 9, 27). Îmi voi face trupul rob și-l voi disciplina și nu îi voi îngădui să se îmbrace, să-și pună încălțăminte, să se hrănească și să se odihnească potrivit cu propria sa voie. Și nu îi voi îngădui să fie cinstit oricând dorește, nici măcar să doarmă cu cinste, ci îl voi supune prin foame, sete și goliciune, priveghere, atenție, asceză și vlăguire, cu multă postire și rugăciune, cu cereri și cu plâns răsunător, cu multe lacrimi amare (*cf.* Evr. 5, 7), cu smerenie, stăruință și răbdare.

Mă voi supune pe mine însumi pentru a-l cinsti pe fiecare ca o slugă și pentru a-i sta înaintea și a-i da binețe fiecăruia aflat înaintea mea, plecându-mi capul înaintea fiecăruia. Mă voi face să alerg ca o slugă care își împacă dușmanii – fără a le face supărare –, care își pleacă creștetul înaintea oricui este mai mic decât ea, precum și Domnul nostru și-a plecat capul înaintea lui Ioan și a fost botezat de el, deși acela era mai mic decât El și nu avea

⁴ Traducerea urmează ediția critică realizată de profesorul Michael Kmoskó de la Universitatea din Budapesta și însoțită de o traducere în latină: *Liber Graduum*, coll. 808-857. O traducere engleză în *The Book of Steps. The Syriac Liber Graduum*, Translated with an Introduction and Notes by Robert A. Kitchen and Martien F.G. Parmentier, Cistercian Publications, Kalamazoo, 2004, pp. 321-338.

nevoie de el. Cel mai mare a fost binecuvântat de cel mai mic – care este slujitorul Său și făptura Sa –, astfel încât să ni se facă învățător, pentru ca noi să facem asemenea oricui este mai mic ca noi și are nevoie de noi, precum și Ioan avea nevoie de Domnul nostru.

Îmi voi pune trupul să spele picioarele vrăjmașilor și să-și salute ucigașii, precum și Domnul nostru l-a salutat pe Iscarioteanul și S-a rugat pentru ucigașii Săi. Îl voi face să-i numească pe toți oamenii „părintele meu” și „maica mea”, „frații și surorile mele”, „fiii și fiicele mele”, „domnii mei” și „părinții mei”, precum și Domnul nostru și-a numit slugile „frații Mei”. Pentru că a zis: „Spune-voi numele Tău fraților Mei”⁵, iar mai apoi i-a zis Iscarioteanului: „Pentru ce ai venit, prietene?”⁶ Dacă Iisus și-a numit atunci vânzătorul „prietene”, oare cum i-a numit pe cei iubiți ai Săi și cum i-a numit pe aceia care s-au dat pe ei înșiși pentru El?

Îmi voi duce trupul acolo unde nu voiește⁷: la disprețuitorii lui și la cei care se mânie împotriva lui. Precum și Domnul nostru a mers să-i învețe pe răstignitorii și pe disprețuitorii săi, tot așa și eu îmi voi pune trupul să-i viziteze ca o slugă a tuturor, sluga slugilor, precum și Domnul nostru i-a cercetat pe cei răi și obraznici care l-au batjocorit, și precum Dumnezeu i-a cercetat pe oameni cu bunăvoință, deși ei au îndrăznit cu rea voință să-Lucidă și să-L urască fără motiv, precum s-a scris în Vechiul Legământ: „M-au urât în zadar”⁸. Precum s-a scris în Evanghelie: „La ai Săi a venit, dar ai Săi nu L-au primit. Iar celor care L-au primit le-a dat puterea să se facă fii ai lui Dumnezeu”⁹. De aceea ne-a scris Pavel: „Cercetați-vă” trupurile „și apoi mâncați Trupul Domnului și beți Sângele Lui.” Pentru că oricine nu-și chinuie trupul trebuie să-l cerceteze și să-l supună până ce îl subjugă și și-l face ascultător, și numai apoi poate să mănânce Trupul Domnului nostru și să bea Sângele Lui. Altfel, va mânca și va bea spre propria osândă. Pentru că nu vă înfrânați trupurile de la mâncare și nici nu-I cereți Domnului nostru să vă elibereze [de neînfrânare], de aceea „mulți sunt neputincioși și bolnavi între voi, iar mulți au murit”; mulți sunt beți, lacomi și neînfrânați, pentru că nu se cercetează pe ei înșiși și nu-și supun trupurile¹⁰.

⁵ Ps 21, 24.

⁶ Mt 26, 50.

⁷ In 21, 18.

⁸ Ps 34, 18.

⁹ In 1, 11-12.

¹⁰ Cf. 1 Cor 11, 30.

2. Întrucât păcatul s-a amestecat în oameni prin călcarea poruncii, îi va ademeni spre bârfă și imoralitate, mândrie și fast, plăcere și poftă de tot felul, zgârcenie, destrăbălare și beție, batjocură și jocuri. Cu toate acestea, omul iubește aceste fapte josnice, așa cum la început, datorită acestora, oamenii, din propria lor voință, au ascultat de păcat. Păcatul, de asemenea, știind că sinelui nostru îi plac aceste fapte, ne ademenește să le urmăm, astfel încât oamenii să poată fi prinși de el prin ceea ce fac, fiindcă se vor lua după ceea ce le place fără nicio luptă. Dacă Pavel n-ar fi știut că trupul nostru va ajunge însoțitor al păcatului, va lupta împotriva acelei mici suflări de viață aflate în mintea noastră și va căuta să ne omoare cu totul prin păcat, astfel încât să nu ne putem întoarce la casa vieții, nu ar fi spus: „Îmi supun trupul robiei”¹¹, astfel încât să nu mă cufunde în păcatul care luptă împotriva oamenilor din afară și dinlăuntru împreună cu rubedeniile lui, duhurile rele.

Prin urmare, așa cum s-a scris, Adam a poftit mâncarea¹², adică desfrânarea și plăcerea. Dar oricine vrea ca Domnul nostru să locuiască în el își silește trupul să-I slujească Domnului prin roadele Duhului enumerate de către Apostol¹³. Unul ca acesta își păzește trupul și sufletul de faptele cărnii despre care a scris el. Însă trupul în care s-a amestecat păcatul se odihnește în faptele cărnii, în timp ce Duhul lui Dumnezeu se odihnește în roadele Sale. Vezi cum Pavel ne poruncește să ne cercetăm pe noi înșine până ce vom avea puterea să-I păzim poruncile și să ne predăm Domnului nostru.

3. Ia seama, fiul meu, la cât de multă putere este ascunsă în imnele de slăvire ale Domnului, iar noi le repetăm din obișnuință, și nu cu simțire. De aceea, cuvintele lui Dumnezeu nu le lucrează în noi pe cele bune, pentru că nu le dăm loc în sufletul nostru, așa încât să prindă rădăcini în noi. În felul acesta, chiar și păgânii, când vor, pot să învețe pe de rost cuvintele Domnului nostru, în timp ce se închină în lăcașul idolilor lor și când împlinesc voia demonilor.

Când unul dintre noi îl învață pe fratele său un psalm, zicându-i: „Părăsește mânia și lasă iuțimea”¹⁴, dacă acel învățător nu pune la inimă

¹¹ 1 Cor 9, 27.

¹² Cf. Fac 3, 6.

¹³ Gal 5, 22.

¹⁴ Ps 36, 8.

învățatura, nici învățacelul nu ia aminte la ceea ce îi predă dascălul său, oare nu o facem din obișnuință, fără simțire sau cunoștință? Pentru că nu facem ceea ce spunem, este ca și cum nu am ști. De aceea, prorocul a spus: „Voi cugeta cu inima și voi grăi cu gura și îmi voi face auzit glasul”¹⁵; adică, voi înțelege ceea ce spun. „Precum un cerb care tânjește după un lac cu apă, tot așa tânjește și sufletul meu după Tine, Doamne. Însetat mi-e sufletul de Tine, Dumnezeul cel viu; când voi veni și voi vedea fața Ta?”¹⁶ Nu suntem așa cum îi învățăm pe alții, neștiind cum să împlinim cele pe care le învățăm. Chiar dacă cineva ne amintește că trebuie să facem așa, noi zicem: „Bine”. Însă nu răsună oare în noi cuvintele lui Dumnezeu ca un chimval mort, în care nu e suflet viu, iar noi le-am învățat pe de rost, dar fără simțire sau înțelegere launtrică?

Deși spunem: „Părăsindu-ne-a inima rea și nu cunoaștem răul”¹⁷, totuși ne urâm unul pe altul, astfel încât nici măcar un cuvânt din gură sau o salutare de pe buze nu schimbăm unul cu altul. Și când avem posibilitatea, aruncăm răul asupra altuia și răsplătim unul altuia răul cu rău. Iată, oare nu este tăinuit adevărul față de mințile noastre, de vreme ce neînvățând noi înșine cuvintele [Scripturii], îi învățăm pe alții din obișnuință?

Smerit-am prin post și rugăciune sufletul meu și din îmbrăcăminte mi-am făcut sac¹⁸, și am mâncat cenușa ca pâinea¹⁹, și genunchii mei au slăbit de post, iar trupul meu s-a vlăguit din lipsa untdelemnului²⁰, înstrăinat am fost de frații mei și străin fiilor maicii mele²¹. Lumea nu era vrednică de cei care erau îmbrăcați în piei de oaie și de capră²² și nu aveau nimic în această lume trecătoare.

Îi învățăm acestea pe alții, dar nu ne învățăm pe noi înșine. Din contră, mâncăm și bem vin din belșug, în vreme ce tovarășii noștri de mai înainte mâncau cenușă și își beau lacrimile prin plâns. Ne îmbrăcăm cu haine înfrumusețate și ne împodobim de dragul cărnii, pe când înaintașii noștri purtau piei de capră și îmbrăcăminte urâtă de sac. Avem bogății și

¹⁵ Cf. Ps 76, 6.

¹⁶ Ps 41, 1-2.

¹⁷ Cf. Ps 100, 4.

¹⁸ Ps 34, 12.

¹⁹ Ps 101, 10.

²⁰ Ps 108, 23.

²¹ Ps 68, 8.

²² Evr 11, 37-38.

suntem stăpâni în casa tatălui nostru. Îi privim cu suspiciune pe străini, deși înaintașii noștri au fost înstrăinați și străini față de frații și de părinții lor, neavând nimic în această lume, în afară de hrană neplăcută și îmbrăcăminte vrednică de dispreț. Aceștia, primii noștri învățători, au fost disprețuiți și erau cei mai umili dintre oameni și, totuși, noi căutăm să fim înălțați deasupra tuturor. Ei au petrecut într-o strâmtorări, iar noi vrem să petrecem în huzur și plăceri.

Când vorbim despre înaintași, dar nu facem ca ei, nu e ca și cum n-am fi învățat nimic, pentru că nu știm ce am învățat? De aceea s-a spus: „Fericit poporul care-și cunoaște imnele de slăvire. Doamne, întru lumina Ta vor umbla și întru numele Tău se vor bucura toată ziua, și întru dreptatea Ta se vor înălța”²³. Ia aminte că, dacă am fi cunoscut și am fi săvârșit laudele Domnului, poate că am fi umblat întru lumina feței Sale și întru mântuirea numelui Său ne-am fi înălțat, întru biruința dreptății Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia I ne închinăm.

4. „Vă rog stăruitor, frații mei, pentru îndurările și smerenia lui Hristos, să înfățișați trupurile voastre ca pe o jertfă vie, sfântă, bine plăcută lui Dumnezeu, prin închinare duhovnicească”²⁴. Pentru că jertfă se numește ceea ce s-a omorât, iar dacă trăiește, nu este numită astfel. Dar pentru că noi suntem uciși chiar trăind, suntem numiți „jertfă vie”. Iar chinuirea trupului este foamea și setea și ca omul să-și mănânce pâinea și sarea cântărite și să bea apă cu măsură, și să fie răstignit față de pâine și apă, iar nu sătul; după pilda lui Iezechiel, care a mâncat și a băut cu măsură și cântărit și, fiind chinuit de foame și de sete, nu s-a săturat²⁵ – ca omul să se zdrobească prin rugăciune, prin smerenie și prin înțelegere duhovnicească²⁶.

5. Frații mei, ascultați și înțelegeți! Sunt multe tipuri de post poruncite de Dumnezeu oamenilor, astfel încât ei să poată posti și să primească ajutor, să se smerească și să fie măriți. Prin urmare, postul celui care postește de toate mâncărurile și evită toate relele și împlinește toate faptele bune este recunoscut ca desăvârșit. Iar dacă se hrănește doar cu pâine și apă, mai bine va face. Dacă mănâncă pâinea cântărită și bea apă cu măsură, astfel

²³ Ps 88, 15-16.

²⁴ Rom 12, 1.

²⁵ Iez 4, 16.

²⁶ Sintagma *mad'a da-b-ruh* (mad'a da-b-ruh) se referă la acea înțelegere care este alcătuită atât din elementul rațional, cât și din simțirea harului cuvântului.

încât să nu se sature nici măcar de pâine uscată și de apă rece, mai mult se va folosi și va fi curățit. Și dacă își presară cenușă peste pâine și mănâncă așa cum s-a scris: „Cenușa ca pâinea am mâncat-o”²⁷, smerindu-se înaintea tuturor oamenilor și salutându-i pe toți, cu aceste lucruri își va zdrobi cu totul trupul, duhul lui fiind întărit de Domnul nostru, Care va avea milă de el și-l va mântui. Dacă postește de îmbrăcăminte aleasă și de tot ceea ce are și se golește pe sine și ajunge să trăiască în feciorie și fără griji, mintea sa va rămâne în Domnul nostru tot timpul, noapte și zi, iar Domnul nostru îl va mântui degrabă și-l va desăvârși. Pentru că oamenii care, datorită belșugului de hrană și a îmbrăcăminte alese, se împovărează cu griji și se înăbușă, își întrerup legătura cu Dumnezeu și nu rodesc.

6. Prin urmare, precum sunt diferite feluri de post de mâncare, tot așa, aceia oameni care nu pot ține aceste posturi de care am vorbit și sunt căsătoriți, dacă își dezleagă legăturile nedreptății și taie lanțurile înșelăciunii și îi slobozesc pe cei asupriți²⁸, atunci vor posti cu adevărat, precum s-a scris: „Postul bineplăcut lui Dumnezeu este cel prin care omul se ferește de rele și se împărtășește de hrană, mai mult decât dacă postește de hrană făcând fapte rele.” Dacă cineva se ferește de rele, dă milostenie, îi salvează pe cei bolnavi și-i odihnește pe cei lipsiți, acela va înainta statornic în postirea lui, chiar dacă mănâncă și bea bine și chiar dacă se îmbracă frumos și stăpânește averi. Unul ca acesta este un drept, chiar căsătorit fiind.

Pentru că postul și rugăciunea îl rețin pe om de la rele și-i dau curaj să le împlinească pe cele bune. Prin urmare, oricine trece peste toate aceste rele și se golește pe sine și ajunge feciorelnic și postește cu aceste posturi de care am vorbit mai sus, acela postește față de lume²⁹ și poate să se roage

²⁷ Ps 101, 10.

²⁸ Cf. Is 58, 6.

²⁹ Expresia *καθ' ἑαυτὸν* s-a bucurat de o atenție deosebită în mediul academic, întrucât redă cu precizie unul dintre acele *logia* ale lui Iisus redescoperite în 1896 într-un papyrus în greacă veche la Oxyrhynchus (ἡσθεύειν τον κόσμον). S-a afirmat, pe de o parte, că acest *logion* are anumite caracteristici care îl pot plasa cronologic în perioada redactării Evangheliilor, iar pe de altă parte, prezența lui repetată în *Cartea treptelor* (*Memrele* 2, 4; 4, 4, 15, 16) ne indică faptul că autorul avea acces și la texte apocrife vechi și la *agrapha*, pe care le citează adeseori (cf. Aelred BAKER, „Fasting to the World”, în *Journal of Biblical Literature* 84 (3/1965), pp. 291-292). Sintagma apare și în *Evanghelia după Toma*, c. 27, traducere și comentarii de Henri-Charles

și să păzească poruncile Domnului nostru. Domnul nostru îi dă puterea de a trăi în acord cu voia sa cea măreață, bineplăcută și desăvârșită³⁰.

7. Precum există mai multe feluri de postire, tot așa există și mai multe feluri de plăceri care netrebnicesc multe posturi. Așa cum cel care este copleșit de multe mâncăruri și multe vinuri mănâncă cu lăcomie și bea cu nesaț, desfătându-se de plăceri, este aplecat spre desfrâu și e vinovat, tot așa, cel care își face voia mâniindu-se, trăiește întru desfătarea plăcerilor și e vinovat. Cel care își face voia desfrânând și îmbrăcându-se scump și se împodobește în vederea poftii trăiește întru desfătarea plăcerilor și e vinovat. Iubitorii de plăceri nu pot să cunoască adevărul, ei nu sunt liberi și, chiar dacă, aflându-se în plăceri, săvârșesc vreo virtute, ei sunt cu mult mai prejos și abia de se pot asemăna cu slugile în patria Domnului nostru, iar nu cu cei liberi sau cu copiii și moștenitorii³¹.

Oricine fură sau îl nedreptățește pe altul, jefuiește sau înșală, trăiește întru desfătarea plăcerilor și este vinovat. Prin semeție, imoralitate și dușmănie, cu cântece și jocuri, discursuri și râsete și prin orice obicei rău, omul trăiește întru desfătarea plăcerilor și va fi judecat. Prin magie, crimă și măturie mincinoasă, omul trăiește întru desfătarea plăcerilor și va muri. Prin divinație, oracole, incantații, prin orice rău și prin orice cuvânt deșert și urât, omul trăiește întru desfătarea plăcerilor, este vinovat și va fi osândit. Dar dacă se înfrânează de la toate acestea și postește și se smerește pe sine, va birui și se va izbăvi.

8. Dumnezeu nu are nevoie de posturile noastre, nici nu este vătămat de plăcerile noastre. Însă, de vreme ce Dumnezeu știe că prin aceste posturi noi ne îndreptăm spre casa vieții noastre și, mai mult, prin ele biruim răul, El ne poruncește să postim stăruitor, căci Domnul nostru știe

Puech, traducere din limba franceză de Radu Duma, Ed. Herald, București, 2018, p. 17. Traducerea românească „îndulcește” însă textul, preferând verbul „a se îndepărta de lume” în loc de „a posti de lume”. În tradiția patristică, expresia este atestată la sfinții Clement Alexandrinul (*Stromate* 3, XV, 99, 4) și Afraat Persanul (*Demonstrația* a 14-a) (cf. A. GUILLAUMONT, „[Nesteuein ton kosmon]. P. Oxy. 1, verso, l. 5-6”, în *Le Bulletin de l'Institut français d'archéologie orientale* 61 (1962), pp. 16-20). Conceptul de „lume” este înțeles de autor în sensul iohanic de chintesență a patimilor și a înclinațiilor rele, iar sintagma „a posti de lume” este sinonimă cu expresia „înfrânarea atotcuprinzătoare”, întâlnită adesea în scrierile filocalice grecești.

³⁰ Cf. Iac 1, 27; Rom 12, 2.

³¹ Cf. Lc 15, 13-17.

că prin plăceri și destrăbălări păcatul se va întări în fiecare clipă asupra noastră și Satana ne va pângări. De aceea, Domnul nostru ne atrage atenția cu privire la plăceri și la destrăbălări, fiindcă prin ele vin toate faptele rele, iar prin posturi, rugăciuni și osteneți se săvârșesc toate cele bune³². Pentru că Domnul nostru ne-a poruncit: „Rugați-vă totdeauna”³³, nu pentru că prin rugăciunea noastră Domnul nostru ar ajunge mare, ci pentru ca noi să putem să I ne rugăm, să-L implorăm și să-I cerem Domnului nostru să aibă milă de noi, să ne păzească și să ne dăruiască cererile cele bune, să ne izbăvească de toate suferințele noastre și să ne scape din ispite, precum a zis: „Rugați-va ca să nu intrați în ispită”³⁴. Ci prin harul și îndurarea Ta, mântuiește-ne și scapă-ne de cel rău. Slavă Izbăvitorului și Mântuitorului nostru, în vecii vecilor, amin!

9. Mâncarea nu este spurcată prin ea însăși, nici nu-l spurcă pe om intrând în gura lui, ci trupul, trăind întru desfătarea plăcerilor și neînfrânare, face gura să spună ceva care o va întina. Omul poartă greutatea hranei și ea îi devină pricină de păcătuire și-l face să adoarmă față de adevăr, să mănânce cu lăcomie, să bea fără saț, să se îngrașe datorită plăcerilor și să se împotrivescă Domnului nostru, uitând poruncile Sale, precum s-a scris: „S-a îngrășat Israel, s-a făcut îndărătnic și L-a uitat pe Cel Atotputernic, care i-a mântuit pe ei”³⁵. De aceea Domnul nostru poruncește: „Luați aminte să nu vi se îngreuieze inimile cu mâncarea, cu băutura și cu bogăția, uitând adevărul și adormind față de dreptate, astfel încât să vă întoarceți de la poruncile Mele și să fiți vinovați”. „Luați aminte și îngrijiți-vă, pentru că nu știți când va veni tâlharul. Vrajmașul vostru, Satana, este treaz și răcnește ca un leu, căutând să vă înghită de vii”³⁶.

Nu cei care împodobesc îmbrăcămintea sunt necurați, ci cei care le poartă, pentru că privesc de sus și au inima ușuratică și, încălcând Legea și călcând poruncile, ei vor fi aflați vinovați în ziua Domnului nostru, care dă tuturor viață. De aceea, Domnul nostru a zis: „Acest fel de Satană și

³² Cf. *Faptele lui Toma*, c. 20, în *Faptele apocrife ale apostolilor Petru, Pavel, Ioan, Andrei și Toma*, traducere de Sorin-Dan Damian et alii, Ed. Herald, București, 2024², pp. 208-209.

³³ Lc 18, 1; Col 4, 2.

³⁴ Mt 26, 41.

³⁵ Deut 32, 15.

³⁶ 1 Ptr 5, 8.

de păcat nu vor ieși decât cu posturi și osteneli, iubire și fapte bune”³⁷. Pentru că zilele în care cineva postește nu sunt ca cele în care mănâncă, și omul nu se poate întoarce spre rugăciune și pocăință decât prin postire. Omul nu se înalță, nici nu se mărește pe sine însuși decât prin destrăbălarea adusă de mâncăruri și de hainele împodobite. Fiindcă atunci când trupul este puternic datorită mâncării, păcatul se întărește împotriva trupului și a sufletului prin tot felul de rele, iar omul va fi cu totul copleșit. Dar când trupul este slăbit de posturi și osteneli, sufletul va fi puternic în duh și în rugăciune.

10. Prin urmare, precum există multe feluri de postire și de plăceri, tot așa există și multe feluri de smeriri care vor înfrânge păcatul: salută-l pe acesta, fă-i plecăciune celuilalt, cinstește-l pe acela și stai în fața acestuia. Pe acesta numește-l „fratele meu” și „sora mea”, iar pe aceștia „părintele meu” și „maica mea”. Învață-l pe acesta și iubește-l pe acela și bucură-te de celălalt. Urmează-l pe acesta și sfătuiește-l pe acela, cercetează-l pe acesta și stai cu acela. Stai în compania acestuia și salută-l pe acela și primește salutarea celuilalt. Odihnește-l pe unul și teme-te de altul, care e rău. Dacă poți, cinstește-l, astfel încât să aibă remușcări și să nu mai facă rău. Arată-ți smerenia tuturor cu dreaptă măsură, așa încât să știi în legătură cu fiecare ce fel de smerenie îi datorezi dintre toate acestea și cui îi datorezi două feluri, cui trei și cui patru, și cui trebuie să i le arăți pe toate, adică acela care te duce la desăvârșire și la hrana desăvârșită, precum s-a scris: „Smerenia voastră să se facă știută tuturor oamenilor”³⁸. Să știi, de asemenea, cu ce ești dator față de fiecare³⁹: cui cu o salutare, cui cu iubire și milă, cui cu teamă și cinste. Nu fiți datori cu nimic nimănui, fără numai cu iubirea unul față de altul. Fie ca Domnul păcii să fie cu voi, [al acelei păci care vine] de la Dumnezeu Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos⁴⁰.

11. Astfel, frații mei, să recunoaștem că există mulți oameni aspri, ca cei care se ceartă, lovesc sau prigonesc, ajungând tot mai duri și fiind osândiți. Astfel, dacă cineva urăște alt om, dacă se mânie sau e invidios, furios, trufaș sau îl disprețuiește pe cel păcătos îl loc să se mustre pe sine în cugetul său, nici nu simte compasiune pentru acela – pentru că și noi

³⁷ Mt 17, 21.

³⁸ Flp 4, 5.

³⁹ Cf. Rom 13, 7.

⁴⁰ Cf. Rom 15, 33; Flp 1, 2.

înșine suntem păcătoși – și de cade între cei care poartă vorbe, dacă omul nu se observă pe sine însuși cu privire la acestea și la altele asemenea, se va înăspri și va păcătui.

Toți se tem de unul ca acesta și se îndepărtează de el ca de un leu înfometat atunci când privește cu pizmă cinstea aproapelui său; când ține ranchiună în inimă; când se răzvrătește împotriva învățăturii; când disprețuiește cuvântul adevărat și ocolește adevărul; când judecă pornind de la cele zadarnice și trecătoare; când dă crezare zvonurilor venite din depărtare, chiar fără să fi văzut sau cercetat faptele; când declară despre cineva un fapt care nu este adevărat și corect și când muștră fără dreptate și pedepsește fără milă; când lovește pe ascuns și vorbește mințind; când e nedrept și trufaș; când are ochi rău; când minte și nu-și ține cuvântul; când are ceva și nu-l alină pe cel căruia îi lipsește [acel ceva]; când jighește și gura lui e plină de cuvinte murdare; când nu-i arată cinste celui care o merită; când vorbește despre virtuți cu cuvinte urâte sau îi ia în râs pe cei drepți sau îi blasfemiează pe cei buni; când atacă pe cineva și susține cu răutate că nimeni nu crede; când îi urăște pe străini și îi înșală pe cei ce muncesc; când vedește taina vecinului său și când îl urăște pe un om și-i dezvăluie taina. Prin toate acestea și celelalte asemenea acestora omul va fi osândit, urât și socotit urâciune, va păcătui și va fi lepădat de Dumnezeu și de oameni. Însă cel care biruiește răul și se înalță deasupra tuturor acestor lucruri va trăi duhovnicește împreună cu Domnul nostru, va săvârși toate faptele bune și va avea compătimire față de toți oamenii, și buni, și răi.

12. Cât privește ceea ce Duhul a zis în Isaia – „Nu postul acela l-am ales eu, ca omul să-și îndoieie gâtul ca un cârlig și să se smerească pe sine prin îmbrăcăminte de sac și cenușă, ci postul pe care l-am ales Eu este să tai legăturile nedreptății și să rupi înscrisurile cu socoteli nedrepte”⁴¹ –, Scriptura nu a spus că postul acela nu e virtuos. Pentru că Domnul nu a lepădat cu totul îmbrăcarea în sac și cenușa, nici faptul de a-și încovoia gâtul ca un cârlig în foame și sete, în sărăcie, lepădare și singurătate; ci Domnul i-a ocărât prin Isaia pe mincinoșii care pe dinlăuntru erau plini de înșelătorie, hoție și jaf între dinții lor și îi asupreau prin robie pe oamenii liberi, „mâncând casele orfanilor și ale văduvelor”⁴² și împlinind tot răul.

⁴¹ Is 58, 5-6.

⁴² Mc 12, 40; Mt 23, 14.

Cenușa și îmbrăcămintea de sac de sub picioarele lor le producea o falsă smerenie, iar ei posteau de pâine în mod mincinos, astfel încât să se poată arăta oamenilor. Ei își smereau trupurile și își desfigurau chipurile⁴³ și se rugau în piețe în văzul oamenilor, astfel încât să pară drepți⁴⁴, în timp ce în taină lucrau ticăloșia. Prin urmare, Domnul i-a ocărât pe acești oameni falși, care posteau în mod necinstit și se smereau cu fățarnicie, și le-a zis: „Nu voi primi smerenia înșelătoare și postul fățarnic”. Mai bine i-ar fi omului să mănânce, să bea și să poarte haine albe decât să săvârșească fapte rele în timp ce postește și poartă îmbrăcăminte de sac și-i face pe toți să se tânguiască din pricina relelor pe care le face.

13. Însă privitor la ceilalți, oricine depășește aceste rele și le urmărește pe cele bune, Domnul vrea ca el să postească și să se smerească, să poarte îmbrăcăminte de sac și să mănânce cenușă, să se roage în fiecare ceas, până ce va fi izbăvit de Domnul nostru și va birui în toate luptele și se va odihni. Prin aceasta trebuie să înțelegem că Domnul i-a ocărât pe cei mincinoși prin Isaia, căci prorocii și apostolii s-au smerit și s-au îmbrăcat în piei de oaie și de capră și și-au pus îmbrăcăminte de sac și au mâncat și au băut cu măsură și au mâncat cenușă, precum s-a scris. Domnul S-a bucurat de ei și nu i-a ocărât, ci a spus lucruri bune despre ei și i-a slăvit. În același fel, Domnul se bucură astăzi de cel care își alege partea singurătății și iubește fecioria și dorește să-și curățească inima și să-L vadă pe Domnul în slava Sa și să ajungă desăvârșit și să locuiască întru El, așa încât să-i poată judeca trupul, după cum a zis Pavel, și să fie smerit de alții și aceia să-i ucidă trupul. Și să postească neîntrerupt și să se roage și să se lepede de sine și să se sfințească și să-și ia crucea și să umble având semnele patimilor Mântuitorului. Iar dacă nu, nu poate fi vrednic de El, nici să fie desăvârșit și să ajungă la partea care le revine sfinților întru lumină.

14. Cât despre toți ceilalți oameni, fiecare își va afla [răsplata] după faptele lui, și nu va nedreptăți pe nimeni care îi dăruiește un pahar de apă sau o bucată de pâine. Nimeni care postește cu discernământ chiar și o oră și pierde vremea mesei, [dacă] se roagă și apoi mănâncă, nu va fi lepădat. Când este cineva atât de sărac încât să nu aibă să dea un pahar de apă și o bucată de pâine, și să nu poată spăla picioarele, nici să lege [rănile] celor

⁴³ Mt 6, 16.

⁴⁴ Mt 6, 5.

bolnavi, nici să-i găzduiască pe străini dacă are o casă? Nimeni nu este atât de sărac încât să nu poată dărui o vorbă bună și un salut cu dragoste, decât dacă vrea să devină rău. Dar Dumnezeu, care vede râvna celor ce vor să-i facă pe nevoiași să trăiască, în ciuda propriei sărăcii, și care se chinuie pe ei înșiși pentru a-I păzi poruncile, le va face bine în lucrurile acestea văzute și le va dărui acele lucruri făgăduite, dar nevăzute.

15. Se poate rosti un cuvânt urât despre cineva, fie el fals sau adevărat, însă cei care spun asemenea cuvinte deșarte vor trebui să dea răspuns în ziua Judecății și să se îndreptățească pentru ele, atât ei, cât și cei care le încuviințează sau le repetă după cei care le-au spus, fără să le fi văzut sau pipăit. Din această pricină, cei drepti trebuie să se păzească pe ei înșiși, așa încât să nu fie întemnițați în ziua Judecății și a osândirii. „Din cuvintele tale vei fi îndreptat și din cuvintele tale vei fi osândit”⁴⁵ – și le va da răspuns în ziua Judecății. De aceea, oricine se teme de Judecata ce va să fie se păzește de aceste lucruri⁴⁶, ca să nu fie vinovat și ca să scape de multe păcate.

Pentru că dacă nimic din ce se întâmplă în împărăție nu-i rămâne necunoscut regelui pământesc, cu mult mai mult nimic din cele săvârșite de oameni nu este uitat de acel Împărat ceresc și de acel înscris duhovnicesc, astfel încât Acela să-i poată dezminți cu privire la toate, pe rând, spunând următoarele: „Tu, cutare, ce ai zis în locul cutare? Vino și dă răspuns!” Și dacă el zice: „Am auzit de la cutare”, nimeni nu-i va primi acest răspuns, ci îi va spune: „Adevereste cuvântul. De ce întărești și vestești [ceva] de vreme ce nu ai văzut?”

16. S-a zis, iarăși, în Isaia: „Aceasta este odihna Mea, să-i odihnești pe nevoiași.” Ia aminte cum milosteniile îi odihnesc pe săraci și odihnește-L pe Domnul, iar [atunci Domnul] îi va odihni pe aceștia în ziua Sa cea mare. În lumea aceasta El nu-i părăsește, pentru că David a zis: „Nu l-am văzut pe cel drept părăsit, nici seminția lui cerând pâine”.

Așadar, din această cauză nu le va fi oprită monahilor carnea și vinul, dar ei trebuie să se străduiască cu silire de sine să nu se sature nici măcar cu pâine uscată și cu apă, pentru că așa se poate păstra omul curat și să devină lumină și să fie slăvit prin post și rugăciune și prin pătimirile trupului și prin curățirea lui. Dacă omul nu moare în timpul vieții față de pericolele

⁴⁵ Mt 12, 37.

⁴⁶ Cf. 1 In 5, 18.

acestei lumi sau față de plăcerile vătămătoare sau față de întinăciunile ucigătoare sau față de a avea asupra sa fapte de osândă, el nu va putea să fie împreună cu Domnul nostru când va pleca din acest trup, după cum a spus Pavel și după cum a spus Domnul nostru: „Calea Mea este îngustă și grea. Cel care Mă iubește își va pierde sufletul pentru Mine”, adică nu-și îngăduie nicio odihnă trupească și plăcere desfrânată; și: „Cel care își pierde sufletul prin suferințe, îl va afla”⁴⁷, iar „inima lui se va veseli întru Mine”⁴⁸, zice Domnul, „și nimeni nu-i va lua această bucurie”⁴⁹. De aceea Duhul a grăit prin gura lui David: „Trudește-te în lume și vei trăi în veac și nu vei vedea stricăciune”⁵⁰.

Prin urmare, de ce ne poruncește El să trudim și să ne ostenim în această făptuire văzută? Pentru că nu ni s-a poruncit să despicăm pietre și să facem cărămizi și să zidim clădiri care mâine vor cădea sau vor dispărea, nici să adunăm bogăție și să îngropăm comori în pământ, pentru că ele dăinuie doar pentru puțină vreme: fie noi murim și bogățiile noastre rămân pe pământ, fie ele pier și ne lasă pe noi pe pământ.

17. Frații mei, cel care nu lucrează în slujba adevărului va cădea prin poftre rele și va fi istovit de ele; dacă nu, iată, el va lucra săpând în toate zilele vieții sale. Dacă însă, încetând din slujirea adevărului, nu va lucra pământul, va cădea ușor în desfrânarea care întotdeauna ucide și va fi osândit. Dar pentru aceasta a zis Duhul: „Osteniți-vă pururea”, adică atâta timp cât te afli în această lume ostenește-te și aleargă și caută cu post și rugăciune, cu priveghere și cerere, cu o viață ascetică, smerenie și iubire, cu feciorie, sărăcie și răbdare, cu suferințe, adevăr și cunoștință, ca să trăiești în veșnicie.

18. Să luăm aminte, fraților, și să vedem că suntem morți față de dreptate și că trăim păcatului, că suntem sănătoși pentru munca trecătoare, dar bolnavi pentru cea care nu trece. Dacă o făptuim fără grijă [pe cea din urmă] și ostenim în făptuirea lucrurilor trecătoare cu toată puterea noastră, atunci trupurile noastre sunt moarte pentru adevăr, iubire și sfințenie, trăind prin minciuna [care urmează] greșelii. Pentru că trebuia să fi murit față de minciună și poftă și să trăim pentru adevăr și iubire și sfințenie. Tot

⁴⁷ Cf. Mt 16, 25; In 12, 25.

⁴⁸ Cf. Ps 63, 11.

⁴⁹ Cf. In 16, 22.

⁵⁰ Cf. Ps 48, 10.

cel ce face părtașe trupurile noastre păcatului și se face tovarăș al acestuia – pentru că trupul a gustat moartea de la început prin călcarea poruncii de către Adam, tatăl nostru, și s-a abătut de la adevăr, a murit față de cele bune și a trăit în cele rele – doar printr-o mare făptuire nu va muri din pricina celor rele și va trăi și se va statornici în cele bune.

19. Așadar, să ne unim cu Domnul nostru, să postim și să ne rugăm până ce El va dezlădăcina din noi omul vechi, atât pe cel din afară, cât și pe cel dinlăuntru. Harul Domnului nostru Iisus Hristos să fie cu toți oamenii și să-i mântuiască. Amin! Fie mila Lui și peste cei care ne disprețuiesc și peste vrăjmașii noștri și să ne ierte toate păcatele. Și iarăși, [mila lui să fie] și asupra prietenilor noștri și să reverse cu îmbelșugare harul Său, și fie ca ei să domnească prin Hristos. Amin!

Cei care citesc [această carte] și lucrează cu râvnă și învață și fac și îi învață pe alții prin Domnul nostru Iisus Hristos, să mă pomenească în rugăciune în numele Domnului Iisus Hristos. Căci acesta este numele pe care Treimea l-a vrut, ca prin el boala și rănile lui Adam și ale copiilor lui să fie vindecate, iar petele lor să fie albite și păcatele lor să fie tămăduite. Acesta este Pomul vieții din grădina Edenului, prin care oamenii sunt izbăviți de moarte, acest Pom fiind de-viață-Dătătorul Duh, precum a zis Pavel: „Întru numele Lui tot genunchiul să se plece și prin El orice limbă, din cer sau de pe pământ, să aducă laudă”⁵¹.

Astfel se cuvine să spunem în rugăciune: „Domnul nostru Iisus, izbăvește-ne de Cel Rău și fă cu noi după voia Ta. Tatăl nostru care ești în cer, binecuvântat este Iisus Hristos. Mântuiește-ne din ispite și fă cu noi după voia Ta cea bineplăcută și desăvârșită”⁵². De vreme ce Pavel a știut că fără acest nume calea noastră nu va urca pe pisc, ne-a poruncit: „Tot ce faceți, în cuvinte și în fapte, întru numele Domnului nostru Iisus Hristos să faceți”⁵³. Păziți cuvintele Lui și veți birui asupra Celui Rău și [Iisus] vă va mântui.

Introducere, traducere și note de Ierodiacon drd. Filothei VÎLCU

⁵¹ Cf. Flp 2, 10; Rom 14, 11.

⁵² Cf. Rom 12, 2.

⁵³ Col 3, 17.